

Després de la resistència: el PSUC i l'antifranquisme cultural i polític. Del 1er Congrés a l'Assemblea de Catalunya (1956-1971).

Pere Gabriel (UAB)

Tenint en compte que, en la mateixa sessió, hi haurà dues intervencions específiques sobre la incidència del PSUC en el món laboral i el moviment obrer i sobre el món de la cultura, la ponència posarà l'accent en algunes consideracions generals i intentarà de fixar algunes idees-força interpretatives. En el ben entès que hom pretindrà obrir camins i espais d'anàlisi i estudi, més que no donar unes explicacions detallades i acabades. Un resum del guió a desenvolupar és:

1956-1971: un període de la història del partit i un període de la història de Catalunya i Espanya.

L'obligat recordatori de la principal cronologia política del PSUC i l'evolució del règim de Franco, a Catalunya i Espanya, no ha d'enfosquir la importància d'uns canvis econòmics i socials de fons. En especial, m'interessarà un doble aspecte. Per una banda, la configuració i expansió d'un renovat sector professional i tècnic, que tendeix a acceptar i entrar en la discussió de la reflexió intel·lectual sobre la direcció a emprendre per la economia i la societat catalana i espanyola. És important en aquest punt, adonar-se'n de la importància, almenys de tres factors: la cesura oberta pel franquisme respecte de la generació republicana; l'esgotament dels mecanismes d'inserció oferts als tècnics i professionals pel règim i la seva política econòmica i social; i, en fi, del debat obert arreu d'Europa sobre el nou paper a desenvolupar pels 'quadres', tant en relació a situacions de rectificació del capitalisme, com en el context de les economies socialistes. Lògicament, un altre gran aspecte a emfatitzar és el dels acusats moviments migratoris i canvis en la geografia de la població. Es pot, certament, acceptar el que algun jove historiador està últimament posant de relleu: que hi hagué també una alta mobilitat migratòria dels treballadors envers les ciutats, i molt notablement els nuclis i comarques industrials catalanes, ja durant les dècades dels quaranta i cinquanta. En tot cas, és clara la importància i expansió decisiva d'aquest moviment immigrant en l'època aquí considerada.

El PSUC : definició d'una política democràtica i un proselitisme antifranquista obert.

Amb el Primer Congrés –i els canvis d'estratègia política dictats també pel PCE– d'alguna manera quedà enrera el PSUC de la postguerra –de fet, caldria dir de 'les' postguerres. La nova direcció i els nous quadres del partit hagueren d'assumir, més enllà de la superació de la crisi comorerista, el repte d'anar a la definició i pràctica d'una estratègia política amb objectius democràtics i un proselitisme obert de signe més antifranquista que no comunista. Juntament amb el repàs dels principals textos programàtics i manifestos, i els seus canvis i matisos (especialment notables a l'entorn dels debats sobre la crisi del 1964 i, després, sobre la 'democràcia política i social' i sobre la 'Aliança de les forces del treball i la cultura'), cal entrar en l'anàlisi de tres formulacions del dia a dia a l'interior molt bàsiques: 1) l'afirmació i centralitat d'un discurs polític democràtic, a vegades tenyit de 'democratisme popular', en el que la perspectiva

d'anar a una societat socialista –que sens dubte es mantenia en teoria- apareixia com a llunyana i, en tot cas, hom trencava força clarament amb qualsevol suggeriment d'una via armada o de cop de ma revolucionari; 2) obsessió de la direcció per entrar en el joc d'aliances i enteses de l'alta política de l'oposició; 3) obsessió alhora per crear organització pròpia i assegurar-ne un funcionament, malgrat la clandestinitat, regular. El nou però serà ara que aquesta organització tindrà una feina clara i reiterada, no ja d'autodefensa i petita discussió interna, sinó abocada a impulsar, incidir i dirigir moviments amplis. Aquesta tasca dibuixava sens dubte un proselitisme 'obert', que anava més enllà del reclutament molt restringit i segur.

Partit real i partit virtual. Organització, militància i imatge. El PSUC i els 'moviments de massa'.

Fou sobretot els anys seixanta quan s'anà afirmant la figura del PSUC com a principal referent de l'oposició militant al franquisme. Ara bé, és important entrar en el detall de la seva militància i força numèrica precisa. També, en el funcionament i les crisis internes que foren –algunes- importants. En tot cas, l'única forma d'acabar la història del PSUC com a partit és tenir també molt present que el PSUC, a través de la seva presència en diversos escenaris socials i espais culturals i a través de la seva implicació en alguns moviments oberts –notablement CCOO i el moviment universitari –AUE, Inter, SDEUB-, però també ja en alguns moviments veïnals, aconseguí de generar una imatge molt influent, no per virtual menys real i efectiva. Fins i tot la renovació literària, artística i iconogràfica de l'imaginari a l'entorn del PSUC i la seva història fou considerable. En aquesta direcció sens dubte, l'esforç de les publicacions –pròpies i clandestines, però també mitjans més oberts i legals- fou decisiu. La seva anàlisi i el seu estudi, en aquesta direcció, també ho hauria de ser. És en aquest context que caldria situar un aspecte particular intern tanmateix prou rellevant: el de les pors de la direcció, que duïen una experiència de cultura de clandestinitat acumulada real i molt difícil de trencar, si és que no era una irresponsabilitat el fer-ho. Pors a les caigudes i pors a perdre el control sobre les estratègies i polítiques dels seus comitès i militants, cada cop més abocats als denominats 'moviments de massa'. En qualsevol cas, pors a acceptar les relacions horitzontals entre els diversos sectors de les organitzacions internes.

Qui era crític amb la URSS i el PCUS? Leninismes i maoismes dels seixanta.

Els seixanta foren també els anys de la internacionalització cultural i política del PSUC com a partit comunista. Per un costat, el PSUC hagué d'assumir no ja la problemàtica per l'esquerra derivada de la guerra freda, sinó, cap el final, l'impacte del maig del 1968 francès. Però no sols això: la invasió de Txecoslovàquia i la guerra del Vietnam foren fets del dia a dia que marcaren i molt la militància jove del partit. Com és sabut, els referents culturals comunistes del PSUC tendiren en aquell temps a moure's entre el comunisme francès i l'italià, el marxisme i el comunisme anglosaxò. Ara bé, la confusió i el revolucionarisme (si és vol, l'esquerranisme jove) incidí i no fou un simple cos estrany del món del PSUC. Les lectures revolucionaries del leninisme i del maoisme, en temps de revolució cultural, afectaren i condicionaren en part almenys les discussions i debats del PSUC.